

Våpenloven § 10 første ledd – en forebyggende hjemmel

*”Politiets adgang til å tilbakekalle våpen grunnet manglende
edruelighet, skikkethet eller pålitelighet”*

En juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2014

Kand.nr : 36 og 66

Antall ord: 7432/7976 med fotnoter

Sammendrag

Dette er en juridisk bacheloroppgave som tar utgangspunktet i vilkårene i våpenloven § 10 første ledd. Bacheloroppgaven er en oppgave som avslutter bachelorgraden ved Politihøgskolen, avdeling Stavern.

Våpenloven § 10 første ledd inneholder tre vilkår som til enhver tid må være oppfylt for at man skal få ha tillatelse til å inneha våpen. Bestemmelsen er i seg selv noe uklar. Loven sier ikke hva som legges i vilkårene *pålitelighet*, *edruelighet* eller *skikkethet*. I oppgaven har vi derfor belyst vilkårene ved hjelp av Politidirektoratets¹ *Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker*, 2009/009² og NOU: 2011: 19 – ny våpenlov. Det er de samme vilkårene som gjelder for ervervelse og tilbakekall av våpen

Vi kan også se at ordlyden er at politimesteren *skal* tilbakekalle et våpen dersom et av vilkårene ikke er til stedet. Kort forklart delegerer politimesteren sin myndighet om tilbakekall av våpen til forvaltningsavdelingen³. Det vil si at politimesteren eller den han bemyndiger har en plikt til å tilbakekalle våpen. Dersom plikten ikke blir overholdt kan straff være ytterste konsekvens.

Regjeringen mener at dagens våpenloven er utilstrekkelig i forhold til dagens samfunn. Et utvalg som er oppnevnt av regjeringen har derfor fremmet forslag til ny våpenlov. De ønsker å opprette en formålsparagraf som viser klart hva formålet med loven er. Videre ønsker de å opprette helse som et eget vilkår til våpenloven § 10 første ledd. Forslaget har vært til høring og loven er per 05.05.2014 ikke ikraftsatt.

¹ Heretter kalt POD

² Heretter i friteksten kalt våpenrundskriv(et)

³ NOU: 2011: 19 – ny våpenlov, punkt 3.6

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
1. Innledning	3
1.1 Forord.....	3
1.2 Metode	4
1.3 Kort om rettskildenød	6
1.4 Kort om klage på vedtak om tilbakekall.....	6
2. Hoveddel	7
2.1 utfordringer i forhold til våpen	7
2.2 De lege lata – gjeldende rett	7
2.2.2 Nærmere om skal.....	9
2.2.3 Nærmere om edruelighet.....	10
2.2.3.1 VPOD-2007-1085	11
2.2.4 Nærmere om pålitelighet.....	12
2.2.4.1 LB-2012-104785	13
2.2.4.1.2 Bakgrunnen for saken.....	13
2.2.4.1.3 Borgarting lagmannsretts bemerkninger og avgjørelse	14
2.2.4.1.4 Dommens praktiske betydning	15
2.2.5 Nærmere om skikkethet.....	16
2.2.5.1 VPOD-2007-2594	17
2.2.5.2 VPOD-2011-1128.....	18
2.2.6 Nærmere om ordlyden særlige grunner	18
2.2.7 Kort konklusjon om rettsregelen.....	19
2.3 De lege ferenda - ny våpenlov – med sikte på § 10 første ledd.....	19
2.3.1 Vurdering av gjeldende rett.....	20
2.3.2 Forslag fra utvalget	20
2.3.3 Utvalget om edruelighet, pålitelighet og skikkethet	21
2.3.3.1 Edruelighet.....	21
2.3.3.2 Pålitelighet	22
2.3.3.3 Skikkethet.....	22
2.4 Hvordan får politiet kjennskap til saker som indikerer brudd med våpenlovens § 10 første ledd.....	22
2.4.1 Politiet.....	23
2.4.1.1 Avgjørelse mot Telemark politidistrikt.....	23
2.4.1.1.1 Om avgjørelsen generelt.....	25
2.4.2 Lege	25
2.5 Tilbakekall av våpen i Norge	27
2.5.1 Forebygging gjennom forvaltning.....	28
3. Avslutning.....	28
4. Litteraturliste	30
5. Vedlegg	33

1. Innledning

1.1 Forord

Vårt utgangspunkt for valg av tema var at vi har gjennomført et praksisår i hvert vårt politidistrikt, henholdsvis Haugaland og Sunnhordland og Sogn og Fjordane. Under praksisåret har vi praktisert innenfor de fleste avdelingene politiet har ansvar for. Det var derfor overraskende for oss begge da vi i tredje klasse på Politihøgskolen gjennomgikk våpenloven § 10. Våpenloven § 10 første ledd fremstår for oss som streng, samt en forebyggende hjemmel for politiet. Hvordan kunne det da ha seg at ingen av oss hadde vært med på en eneste sak der denne bestemmelsen var blitt benyttet til å varsle forvaltningsavdelingen?

Vårt formål med oppgaven er altså å skrive en oppgave som er gjeldende for polititjenestemenn som daglig er i kontakt med borgere. Vårt mål er å belyse hendelser som vil være utslagsgivende i forhold til tilbakekall av våpen.⁴ Videre er vårt ønske at det vi belyser vil være viktig for politiets fremtidige kunnskap når det gjelder tilbakekall av våpen.

I hoveddelen begynner vi med gjeldende rett. Videre har vi valgt å ta for oss de sentrale vilkårene i bestemmelsen.

Deretter trekker vi inn vurderinger av gjeldende lov utarbeidet av utvalget til ny våpenlov. Dette for å vise at gjeldende rett er under endring, for å tilpasse våpenloven til dagens samfunn. Det foreligger et forslag til ny våpenlov. Vi vil også gå nærmere inn på denne.

Vi ønsker også å belyse hvordan politiet får kjennskap til denne typen saker. Her tar vi for oss politiet og leger, da vi tenker at leger er sentrale i forhold til vilkårene i bestemmelsen. Vi viser også med tallmateriale hvordan tilbakekallssituasjonen for våpen etter bestemmelsen er i to politidistrikt per nå, og vi har også med en påtalevedtak fra Spesialenheten for politisaker.⁵

⁴ Definisjon av våpen følger av våpenloven § 1: ”Våpen med ladning av krutt eller annet drivmiddel, eller ved en mekanisk innretning kan skyte ut kuler, hagl eller andre prosjektiler”.

⁵ Heretter kalt Spesialenheten

Påtalevedtaket viser til brudd på de aktuelle vilkårene som er belyst i besvarelsen. Denne er tatt med for å synliggjøre hendelser der politiet burde tilbakekalt våpen.

Avslutningsvis vil vi belyse et relativt nytt prosjekt fra Politidirektoratet. *Forebygging gjennom forvaltning* er et prosjekt som favner om alle innvilgninger gitt av politiet, men vi vil bare ta for oss det som er aktuelt i forhold til våpen.

Vi kommer i denne besvarelsen ikke inn på hvordan våpen kan beslaglegges/inndras straffeprosessuelt.

Det er vedlagt to dokumenter til besvarelsen. Det ene (vedlegg 2) er et brev fra POD, som er en bekreftelse på at vi får vedlegge et taushetsbelagt dokument (vedlegg 1).

Vi ønsker å takke:

Ståle Lund Johansen som har vært vår veileder.

Siv Kobbeltvedt Flage ved påtaleavdelingen på Haugesund politistasjon for faglig påfyll om *Forebygging gjennom forvaltning*.

1.2 Metode

Vi har skrevet en juridisk oppgave og følgelig er juridisk metode benyttet.

Avdøde professor Johannes Andenæs skrev følgende om juridisk metode: ”Med juridisk metode vil jeg forstå *den fremgangsmåte som gode jurister i vårt samfunn bruker når de står overfor juridiske oppgaver som skal løses*”.⁶ Videre skriver Andenæs at den juridiske metode kan deles inn i to deler. Den første er kunnskaper om den enkelte rettsregelen, for eksempel her våpenloven § 10. Den andre delen er kunnskaper om de forskjellige rettskilder, og hvordan disse benyttes i den aktuelle sak i praksis.⁷

Også professor Carl August Fleischer skriver at juridisk metode enkelt er ”god forståelse av rettskildelæren og anvendelse av denne i praksis”.⁸

Vi har tatt våpenloven § 10 første ledd som utgangspunkt som vår rettskilde i vår besvarelse.

Videre er PODs våpenrundskriv, samt våpenforskriften benyttet. For å belyse

⁶ Johannes Andenæs, ”*Innføring i rettsstudiet*” (1992), s. 158

⁷ Johannes Andenæs, ”*Innføring i rettsstudiet*” (1992) s. 158

⁸ Carl August Fleischer, ”*Rettskilder og juridisk metode*” (1998), s. 388

forvaltningspraksis i forhold til våpenloven § 10 første ledd har vi tatt med forvaltningsvedtak fattet av POD.

Rundskriv er til for at forvaltningen skal få så lik praksis som mulig. Dette ser vi i klagesaker som er fattet av POD. Rundskriv virker normerende for praksis, og det er sentralt for forvaltningen, herunder politiet. Våpenrundskrivet vil også være sentralt i denne oppgaven, på grunn av mangel på andre rettskilder. Rundskrivet er gitt av POD til forvaltningen, og det inneholder retningslinjer til forvaltningen som gir føringer for hvordan våpenloven skal forstås, og hvilke hensyn som skal legges vekt på i et vedtak.⁹ Formålet med våpenrundskrivet er å få en så tilnærmet lik praksis som mulig i de ulike politidistriktene.

Det er lite rettspraksis til bestemmelsen. Lovdata er benyttet til å finne lover, vedtak, Norges offentlige utredninger¹⁰, odelstingsproposisjoner¹¹ og en lagmannsretts dom. I tillegg har vi benyttet oss av diverse juridisk litteratur, en mastergradsoppgave og politiets fagportal for kompetansedeling, KO:DE.

Forarbeidene kan betraktes som det lovgiver ønsker i forhold til tolkningen av bestemmelsen. Det er flere grunner til at en bør vektlegge forarbeidene. For det første utgjør lovgiver en styrke til demokratiet. For det andre blir lovtolkningen mer lik hvis alle følger forarbeidene. For det tredje kan forarbeidene anses som en fordel. Uten de ville antakeligvis lovtekstene vært betydelig mer utfyllende, kompliserte og kanskje mer uoversiktlige. De som anvender lovtekster bør derfor i *noen grad* anse seg bundet til forarbeidene, men ikke alltid tillegge de avgjørende betydning. I vårt tilfelle er det slik, da forarbeidene er skrevet da ordlyden i bestemmelsen var annerledes enn det den er i dag.¹²

Det er en lovendring på gang, og det er utarbeidet et forslag om ny våpenlov. De har også tatt stilling til gjeldende rett, dette vil vi benytte oss av i tolkningen av våpenloven § 10 første ledd.

⁹ Regjeringen 2014

¹⁰ Heretter kalt NOU

¹¹ Heretter kalt Ot.prp.

¹² Torstein Eckhoff, "Utdrag av Torstein Eckhoff: Rettskildelære" 3. utgave (1997), s. 62-64

1.3 Kort om rettskildenød

Innenfor forvaltningsretten er det mange rettsregler som sjeldent eller aldri får en avgjørelse av domstolene. Dette medfører rettskildenød. Dette er også tilfelle i forhold til våpenloven § 10 første ledd.

På grunn av tidspress, kompetanse og det å ikke ha muligheten til å gå like grundig inn i lov, forarbeider, rettspraksis og rettskilder som domstolene har, forholder gjerne forvaltningen seg til egen praksis eller det myndighetene har skrevet i rundskriv og lignende.¹³ Slik det ser ut i fra vedtak vi har funnet, henviser POD til egen praksis samt våpenrundskrivet når de behandler klagesaker.

1.4 Kort om klage på vedtak om tilbakekall

Et våpenkort er en personlig tillatelse gitt av den lokale politimester som viser at man lovlig eier et spesifikt, registreringspliktig våpen.

Vedtak som er truffet av politimesteren kan klages til justisdepartementer, videre kan vedtak som er truffet av lensmann påklages til politimester, og videre til justisdepartementet jamfør våpenloven § 30.¹⁴ Det samme følger av våpenforskriftens § 99, forskjellen er at forskriften henviser til POD.¹⁵ Våpenloven § 31 femte ledd¹⁶ gir justisdepartementet adgang til å delegere POD oppgaver. POD er altså rett klageinstans. Noe mer angående klage følger ikke av lov eller forskrift.

I våpenrundskrivet står det at svar fra POD kan ventes innen 1 måned.¹⁷ En kan i utgangspunktet ikke klage på avgjørelser som er gjort av POD jamfør forvaltningsloven § 28 tredje ledd.

Dersom man allikevel er uenig i vedtaket om tilbakekall kan man ta ut stevning for domstolene. Det kan man gjøre som privatperson eller ens advokaten kan gjøre det. Normalt vil man engasjere en advokat, og dersom en taper rettsaken må en påregne å betale motparten,

¹³ Johannes Andenæs, *"Innføring i rettsstudiet"* (1992), s. 163-164

¹⁴ Lov om skytevåpen og ammunisjon m.v. (våpenloven) (1961), § 30

¹⁵ Forskrift om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon m.v. (våpenforskrift) (2009), § 99

¹⁶ Lov om skytevåpen og ammunisjon m.v. (våpenloven) (1961), § 31, femte ledd

¹⁷ Politidirektoratets våpenrundskriv 2009/009 punkt 9.4

altså statens, og ens egne kostnader. Å ta ut stevning til domstol innebærer derfor en viss prosessrisiko.¹⁸

Dette kan være en av grunnene til at det foreligger lite rettspraksis til våpenloven § 10 første ledd. Samt at man også kan tenke seg at i de tilfellene politiet tilbakekaller våpen er hjemmelen rimelig klar.

2. Hoveddel

2.1 utfordringer i forhold til våpen

Det foreligger en del utfordringer i forhold til våpen. Som nevnt er det mange våpen i Norge. I tillegg var det ikke registreringsplikt på hagler før 1990. I ettertid har det vært frivillig registrering av hagler som var ervervet før 1990, men det er fortsatt flere hagler som ikke er registrert. Det er over 400 000 som er registrert som jegere, men bare halvparten har betalt jegeravgiften. I denne forbindelse ønsker vi å nevne at Anders Behring Breivik hadde ervervet våpnene sine på lovlig vis, og at han hadde våpenkort på våpnene han benyttet på Utøya den 22. Juli. Han oppga ved ervervelse at han var jeger, og at han var medlem av en pistolklubb.¹⁹

2.2 De lege lata – gjeldende rett

I media kan man daglig lese at det forekommer alvorlige forbrytelser som er utført med skytevåpen. Dette kan være alt fra å trusler, væpnede ran eller i verste fall drap. Tar man drap som eksempel, ble det i perioden fra 1991 – 2010 begått 723 drap i Norge, hvorav 171 ble utført med skytevåpen. Rapporten fra 22. juli-kommisjonen mener det er for mange våpen i omløp i Norge.²⁰ Blant annet derfor er det interessant å se på vilkårene rundt det å inneha tillatelse til våpen i forhold til enkeltpersoners og allmennhetens sikkerhet.

I Norge var det 02.01.2014 registrert 1 581 848 lovlige våpen.²¹ Det er et høyt antall våpen fordelt på landets befolkning. På en liste over 167 land i verden, ligger Norge på ellevtteplass

¹⁸ Torstein Eckhoff & Eivind Smith, *"Forvaltningsrett"* 9. utgave (2010), s. 542-543

¹⁹ NOU 2012: 14, Rapport fra 22. Juli-kommisjonen, punkt 17.2

²⁰ NOU 2012: 14, Rapport fra 22. Juli-kommisjonen, punkt 17.1

²¹ Det sentrale våpenregisteret

på antall våpen per 100 innbygger.²² Noe av bakgrunnen til dette kan være at Norge har lange tradisjoner for både jakt og konkurranseskyting. Alle våpen som benyttes til disse formål skal være registrerte. Det finnes også en stor del illegale våpen på markedet, men dette finnes det naturligvis ikke tallmateriale på.

Bestemmelse om tilbakekall ble vedtatt i 1961. Da var ordlyden slik at innehaveren kunne få våpenet sitt tilbakekalt hvis han ”misbrukte rusmidler eller sinnstilstanden hans og forholdene for øvrig ga grunn til frykt for at våpenet kunne bli misbrukt”. Tilbakekall kunne også skje dersom innehaveren ”slurvet” med oppbevaring og behandling av våpenet. Den gangs Våpenutvalg skrev at personer med ”utpreget forbrytersk sinnelag, og særlig voldsforbrytere”, var omfattet av bestemmelsen.²³

Dagens ordlyd fikk bestemmelsen i 1978 og 1998. Bakgrunnen for endringen i 1978 var at departementet mente at det var ”for snever adgang for tilbakekall når de personlige kvalifikasjoner svikter”. I 1998 ble ordlyden forandret fra *kan* til *skal*.²⁴

Våpenloven § 10 første ledd har følgende ordlyd:

”Politimesteren skal tilbakekalle våpenkort hvis innehaveren ikke er edruelig og pålitelig eller dersom han av særlige grunner kan anses som uskikket til å ha skytevåpen”.

Våpenloven § 10 første ledd stiller tre personlighetsvilkår som til enhver tid må være oppfylt for at man skal kunne inneha et våpen. Disse er at man må være edruelig, pålitelig og ikke sees på som uskikket til å inneha våpen.

Våpenforskriften § 102 presiserer våpenloven når det gjelder tilbakekall av våpen.

”Politiet kan tilbakekalle våpenkortet hvis det antas at innehaveren på grunn av sykdom, alder eller lignende ikke lenger er i stand til å sørge for en sikker oppbevaring eller bruk av skytevåpenet”.

²² NRK Hordaland

²³ LB-2012-104785

²⁴ LB-2012-104785 og ot.prp.nr. 74, om lov om endringer i lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v. (1996-1997)

Våpenloven § 10 tredje ledd gir Kongen adgang til å fastsette nærmere regler om alder, sykdom og lignende. Det er derfor kun i forskriften vi finner noe om sykdom, alder og lignende. I PODs våpenrundskriv fremkommer det ingenting om sykdom, alder eller lignende som er relevant for denne oppgaven. Annet som fremkommer av loven er våpenloven § 7 som angir de alminnelige aldersgrensene for tillatelse til våpen. Vi har heller ikke funnet noe praksis når det gjelder sykdom, alder og lignende. Selv om det ikke er nevnt i våpenrundskrivet, bør sykdom og alder kunne medføre tilbakekall av våpen. Det er diskusjoner om helse skal tas med som et eget vilkår i den nye våpenloven, mer om dette under punkt 2.2.3.

2.2.2 Nærmere om skal

Våpenloven § 10 første ledd innledes med ordet *skal*. Bakgrunnen for endring i 1998 fra tidligere *kan* var at: ”Departementet foreslår (...) at loven endres slik at politiet gis plikt til å tilbakekalle våpenkortet i slike tilfelle”.²⁵ Loven ble endret fra at politimesteren hadde tillatelse til å tilbakekalle et våpen hvis vilkårene til innehaveren ikke var oppfylt, til at han får en plikt til å tilbakekalle våpen dersom et av vilkårene ikke er oppfylt. bestemmelsen er altså blitt en såkalt *pliktregel*.²⁶ Selv om det er en pliktregel, sier utvalget som endret nevnte bestemmelsen i 1998 at:

Justisdepartementet mener det er av betydning å tilkjenne en plikt for politiet til å tilbakekalle våpenkortet der vedkommende ikke lenger er edruelig, pålitelig eller av andre grunner uskikket til å ha våpenkort. Det vil for øvrig bero på et skjønn hvorvidt lovens vilkår for tilbakekall; manglende edruelighet, pålitelighet eller skikkethet, er til stede. Instruksjer og rundskriv gitt av Justisdepartementet om vurderingen av edruelighet og skikkethet vil være egnede virkemiddel til å forhindre eventuell forskjellsbehandling ved utøvelsen av skjønnen.²⁷

²⁵ Ot.prp.nr. 19, om lov om endringer i lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v. (1997-1998)

²⁶ Torstein Eckhoff & Eivind Smith, ”*Forvaltningsrett*” 9. utgave (2010), s. 45

²⁷ Ot.prp.nr. 74, om lov om endringer i lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v. (1996-1997) punkt 7.3.4, s. 21

Altså, hvis man etter en skjønnsvurdering vurderer det slik at ett av vilkårene ikke er oppfylt, skal våpenet tilbakekalles. Det vil i utgangspunktet ikke ha noe praktisk betydning i forhold til forandringen fra kan til skal. I det ligger det altså en slags skjønnsvurdering også i ordlyden skal.

2.2.3 Nærmere om edruelighet

”Politimesteren skal tilbakekalle våpenkort hvis innehaver ikke er edruelig (...)”

Edruelighet er betegnelsen som brukes om vedkommendes forhold til alkohol og andre rusmidler. Med rusmidler må en legge til grunn at lovgiver henviser til alle slags midler som kan påføre rus, uavhengig av om de er fremskaffet legalt eller illegalt. Blandingen av våpenbehandling og et usunt forhold til rusmidler kan være svært dårlig kombinasjon. Det er derfor restriktive krav til edruelighet når man søker om våpen, og når man allerede innehar våpen. Det kommer av forarbeidene til loven at edruelighetskravet for å erverve/inneha våpen skal ha tilnærmet lik norm som ervervelse av førerkort.²⁸ Der fremkommer det også at misbruket må være ”betydelig og forholdet til rusmidler må være ukontrollert”.²⁹ Ved ukontrollert kan man legge til grunn at det å benytte seg av våpen i ruspåvirket tilstand er, på lik linje med kjøring av bil i ruspåvirket tilstand, ikke akseptabelt.

Eksempelvis må det, hvis vedkommende har et avhengighetsforhold til alkohol eller rusmidler vises til et lengre tids dokumentert tidsrom der vedkommende ikke har ruset seg. Bevisbyrden til edruelighet ligger hos innehaveren selv. På den andre siden, der det ikke er snakk om et avhengighetsforhold, er eksempelvis det å begå en ordensforstyrrelse i ruspåvirket tilstand eller å bli innsatt i drukkenskapsarrest noe som kan få konsekvenser for retten til å inneha våpen. Om vedkommende har saker som nevnt på seg, må personen vurderes noe over til i forhold til edruelighetsvilkåret. Det må legges vekt på omstendighetene rundt forholdet og om

²⁸ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punktene 3.4.3

²⁹ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punktene 3.4.3 og 3.8.2

det er snakk om flere selvstendige forhold.³⁰ Slik man må forstå kriteriene i forhold til edruelighetskravet er det bygget på skjønnsvurderinger.

Utvalget til ny våpenlov peker på at alle typer rusmidler vil ha betydning, også lovlige medikamenter. Personer som har et rusproblem bør generelt ikke ha våpen. Personer som har behov for et stort inntak av psykogene, antidepressiva eller beroligende medikamenter, vil kunne være i en slik tilstand at de ikke bør ha tillatelse til å inneha våpen.³¹

Utvalget peker videre på at det er vanskelig å skille mellom akseptabel og uakseptabel rusbruk. I forslaget til ny våpenlov ønsker de derfor å sette opp nærmere kriterier og nevner blant annet eksempler som domfellelse for kjøring i påvirket tilstand og innbringelse i drukkenskarrest kan medføre at vilkåret om edruelighet ikke er oppfylt.³²

2.2.3.1 VPOD-2007-1085

PODs vedtak i klagesak VPOD-2007-1085 illustrerer edruelighetskravet i praksis:

POD behandlet 30.04.2007 en klage som omhandlet edruelighetskravet. Vedkommende hadde blitt bøtelagt for å føre moped i ruspåvirket tilstand i 2005. I 2006 ble han dømt til fengsel for brudd på vegtrafikkloven §§ 31 første ledd jamfør 3, samt §§ 31 jamfør 22 første ledd. Samt at han hadde en rekke henlagte saker som omhandlet legemsfornærmelser i beruset tilstand i perioden 2005 til 2007. I tillegg viste en legeattest at han hadde alkoholproblemer og slet med symptomer på angst og depresjon.

POD henviste til deres praksis samt våpenrundskrivet og vedtaket ble fattet slik at vedkommende ikke oppfylte edruelighetskravet. I tillegg mente POD at hans symptomer på angst og depresjon ga grunnlag for tilbakekall i seg selv. POD tok derfor ikke klagen til følge.³³

³⁰ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punkt 3.4.3

³¹ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.2

³² NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.2

³³ VPOD-2007-1085

2.2.4 Nærmere om pålitelighet

”Politimesteren skal tilbakekalle våpenkort hvis innehaveren ikke er (...) pålitelig (...)”

Det er et stort ansvar å inneha våpen. Personene som er innehavere av våpen må bli vurdert om de i *høy nok grad* ansees pålitelige til å behandle og oppbevare både våpen og ammunisjon på forsvarlig måte, og i henhold til gjeldene lov.

Pålitelighet tolkes først og fremst på bakgrunn av vandelen til vedkommende som har våpentillatelse. Sjekk av vandelen tar utgangspunkt i å finne ut om vedkommende har overtrådt lovbestemmelser, og spesielt våpenlovens bestemmelser tidligere. Her regnes altså alle straffeovertrædelser, og det er ikke krav at en må ha benyttet våpen under overtrædelser.³⁴

Pålitelig er et vanskelig begrep som kan tolkes i mange retninger. Borgarting lagmannsrett mener det bør være mulig å vurdere pålitelighet opp mot annet enn vandel.³⁵

Har vedkommende begått alvorlig forbrytelse nedsettes det karantenetid der vedkommende ikke har anledning til å inneha våpen. Blant annet skal det legges vekt på om vedkommende har truet eller utøvd vold i nære relasjoner (straffeloven § 219), og om det foreligger en skilsmisse eller samlivsbrudd forut. POD har i sitt våpenrundskriv også laget noen utgangspunkt for alvorlige straffeovertrædelser. Blant annet har de satt en karantenetid på minst fem år om vedkommende har foretatt en legemsbeskadigelse eller legemsfornærmelse med følgeskade. Tyveri-, innbrudd-, bedrageriovertrædelser og lignende har en karantenetid på det POD kaller minst to år.³⁶ POD mener at det *skal* vurderes tilbakekallelse av våpen dersom eier er dømt til ubetinget fengsel eller samfunnsstraff. Ved mindre straffereaksjoner *bør* tilbakekalling også vurderes.

Det behøver ikke foreligge en dom for at vedkommende kan karakteriseres som upålitelig. Politimester må da i slikt tilfelle finne at den straffbare hendelsen var ”overveiende

³⁴ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punkt 3.4.1

³⁵ LB-2012-104785

³⁶ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punkt 3.4.1

sannsynlig”, ettersom kravet for å tilbakekalle våpen er at det må foreligge ”alvorlig tvil” om at eier ikke oppfyller gjeldende lov.³⁷ Slik en må forstå det kan forelegg være et eksempel på dette.

Straffesaken trenger heller ikke være endelig avgjort på tilbakekallelespunktet, hvis pålitelighetsvilkåret er ikke lenger er oppfylt.³⁸

I likhet med edruelighetsvilkåret, vurderes også pålitelighetsvilkåret skjønnsmessig.

Utvalget til ny våpenloven påpeker at begrepet kan medføre tvilstilfeller når vedkommende har begått en mindre alvorlig handling. Det kan være vanskelig i forhold til tiden, om det er et engangstilfelle og om vedkommende senere har skikket seg.³⁹

2.2.4.1 LB-2012-104785

I Borgarting lagmannsretts dom av 2012-104785 var spørsmålet om politiets vedtak om tilbakekall av våpenkort etter våpenloven § 10 var gyldig. Sentralt spørsmål i saken var pålitelighetskravet.

2.2.4.1.2 Bakgrunnen for saken

Borgarting lagmannsrett har i dom av 18.11.2013 behandlet pålitelighetsvilkåret i våpenloven § 10 første ledd.⁴⁰ Dommen er kortfattet til et sammendrag og vi har tatt for oss forholdene som politiet mente var grunnlaget for tilbakekall og lagmannsrettens dom til dette.

Agder politidistrikt utferdiget et forlegg på 10 000 kroner, 20 dagers subsidiært fengsel til en person for overtredelse av viltloven §§ 26 og 56, jamfør forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst av 22 mars 2002 nr. 313 § 26 a, jamfør § 40. I tillegg ble personen fratatt retten til å drive med jakt i 2 år, jamfør straffeloven § 29 første ledd bokstav b.

³⁷ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punkt 3.8.1

³⁸ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punkt 3.8.3

³⁹ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.3

⁴⁰ LB-2012-104785

Personen vedtok ikke forelegget og engasjerte advokat. Etter korrespondanse mellom advokaten og politiet ble det utferdiget nytt forelegg uten rettighetstap. Han vedtok da forelegget. Senere fattet imidlertid politiet et forvaltningsvedtak om at han ikke kunne eie våpen, da politiet ikke kunne se at han oppfylte vilkårene i våpenloven § 10 første ledd.

Klager tok deretter ut stevning for Oslo tingrett, hvor han fikk medhold i at vedtaket var ugyldig. Staten anket da saken til Borgarting lagmannsrett. Følgende poster mente politiet ga grunnlag for tilbakekall av våpen, samt rettighetstap til å drive med jakt:

Post 1: Tidligere straffedømt i 2009 til 45 dagers fengsel, hvor 25 var betinget for overtredelse av straffeloven § 229 første ledd. Til dette fikk personen 2 års prøvetid uten vilkår.

Post 2: Bøtelagt for vegtrafikkloven § 24 i 2011.

Post 3: I 2006 ble personen bøtelagt for straffeloven § 326 nummer 2 og politiloven § 30 nummer 1.

Post 4: Brudd på viltloven §§ 26 og 56 som nevnt innledningsvis.

Til slutt merket politidistriktet seg at forelegget fra 2011 ble gitt under prøvetiden.

2.2.4.1.3 Borgarting lagmannsretts bemerkninger og avgjørelse

Borgarting mener at tilbakekall av våpen er et slikt inngrep at det bør være full prøvelsesrett, og at subsumsjonen kan prøves, i forhold til hensynet til rettssikkerheten. Det betyr at de kan prøve alle sidene av vedtaket.⁴¹

Borgarting henviser til Rt. 1995 s. 1427 som sier at det er et alminnelig prinsipp at domstolene kan utprøve lovtolkning og subsumsjonen når de benytter seg av bestemmelser som omhandler inngrep mot den enkelte. For unntak må det foreligge særskilt begrunnelse.⁴² Borgarting fant i dette tilfellet ikke en særskilt begrunnelse og utprøvde subsumsjonen.

⁴¹ Torstein Eckhoff, ”Rettskildelære” 5. utgave. (2001) s. 32-33

⁴² Rt. 1995 s. 1427 og LB-2012-104785

Borgarting er enig med Oslo tingrett i at det skal vises en viss tilbakeholdenhet i forhold til å overprøve politiets skjønn når det gjelder tilbakekall av våpen

Lagmannsretten viser til at det foreligger lite rettspraksis. De benytter seg derfor av forarbeider, NOU og forvaltningspraksis for forståelsen av pålitelighetsvilkåret. De viser videre til at forvaltningspraksis stort sett er bygget på PODs våpenrundskriv. Borgarting mener det er en svakhet at rundskrivet ikke har grunnlag fra andre rettskilder.

Borgarting sin redegjørelse utarbeidet i poster som over er nevnt:

Post 1: Vilkårene for tilbakekall er isolert sett til stedet. Borgarting mener allikevel, etter en helhetsvurdering, at vilkårene for tilbakekall ikke er tilstede. Dette fordi det er såpass lenge siden hendelsen, og våpenet ble ikke tilbakekalt på det tidspunktet. I tillegg at det finnes flere formildende omstendigheter i aktuell sak, siden 25 dager ble satt til betinget fengsel.

Post 2: Bruddet er ikke av ubetydelig art, men allikevel ser ikke lagmannsretten sammenhengen med personen ikke er til å stole på i forhold til våpen av den grunn.

Post 3: Borgarting har ikke behandlet denne posten. Det kan tyde på at de ikke har tillagt posten noe vekt i forhold til avgjørelsen.

Post 4: Forelegget personen fikk fra politidistriktet er gyldig. Flertallet viser til at det ikke er uforsvarlig våpenbruk og tilbakekall er derfor ikke aktuelt.

Det var ikke rettslig grunnlag for tilbakekall av våpen. Vedtaket ble derfor kjent ugyldig.⁴³

2.2.4.1.4 Dommens praktiske betydning

Vi har vært i kontakt med regjeringsadvokatene og de kunne bekrefte at dommen ikke var anket til høyesterett. Dette betyr at staten har akseptert dommen. Dette tilsier at dommen har rettskildemessig verdi, selv om det er en lagmannsrettsdom. Vi skal allikevel være forsiktige

⁴³ LB-2012-104785

med å kalle dette for rettspraksis, da det som hovedregel bør foreligge flere rettsavgjørelser i samme retning.⁴⁴ Det er likevel grunn til å tro at dommen blir tillagt vekt av andre domstoler.

Dommen er avsagt i disens, det vil si at dommerne er enige, men under tvil. Hvis alle dommerne hadde vært enige hadde dommen hatt enda mer rettskildemessig verdi.

Det ville være fint med en høyesterettsavgjørelse, siden saken er av prinsipiell art og fordi det ikke er mye rettspraksis til bestemmelsen. En høyesterettsdom har høyere overføringsverdi til andre saker i forhold til det å forstå bestemmelsen, enn en lagmannsrettsdom i utgangspunktet vil ha.⁴⁵

Slik vi forstår dommen, da spesielt post 1, er at tid er en viktig faktor i forhold til tilbakekall. Dersom politiet ønsker å tilbakekalle et våpen bør det gjøres snarest etter en eller flere hendelser. Det gjør seg vanskelig å komme i ettertid, slik politiet gjorde i dette tilfellet.

2.2.5 Nærmere om skikkethet

”Politimesteren skal tilbakekalle våpenkort hvis innehaver (...) av særlige grunner kan anses som uskikket til å ha skytevåpen”.

Kravet innebærer at innehaver må behandle våpenet med nødvendige aktsomhet. Psykiske lidelser og mental ubalanse vil være mest praktisk når det gjelder vurderingen opp mot skikkethetskravet, men det gjøres også gjeldende overfor skjødesløshet, mangelfull vurderingsevne og lignende.⁴⁶ Det bør foreligge konkrete opplysninger om personen er i stand til å fremme uønskede hendelser med våpenet. I tillegg om allmennheten ellers vil føle seg trygge dersom vedkommende har våpen, og om han kan gi andre tilgang til våpenet uten hjemmel i lov.⁴⁷

⁴⁴ Torstein Eckhoff & Eivind Smith, *”Forvaltningsrett”* 9. utgave (2010), s. 36

⁴⁵ Torstein Eckhoff & Eivind Smith, *”Forvaltningsrett”* 9. utgave (2010), s. 35 og Torstein Eckhoff, *”Rettskildelære”* 5. utgave. (2001), s. 171 - 175

⁴⁶ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punkt 3.4.1

⁴⁷ LB-2012-104785

I tvilstilfeller vil legeerklæring fra psykiater eller psykolog være avgjørende for om vedkommende oppfyller kravene til å inneha våpen. Dersom den psykiske lidelsen er av slik art at det er tvil om vedkommende er skikket til å inneha våpen, skal våpenet straks tilbakekalles.⁴⁸ Det skal altså ikke mye til før politiet har hjemmel til å tilbakekalle våpenet.

PODs våpenrundskriv nevner at personer som har psykisk lidelse må vise til at de ikke har hatt psykisk lidelser i minimum ett år. Dette året skal han ikke ha benyttet seg av medisiner i forhold til lidelsene. Ett år er bare et minimumskrav, og ved tyngre lidelser, må karantenetiden settes til mer enn ett år. Vedkommende skal altså anses som helt frisk og uavhengig av medisiner før han igjen kan få tillatelse til å inneha våpen.⁴⁹ Kriteriene til skikkethet må, som ved edruelighet og pålitelighet, vurderes skjønnsmessig.

Utvalget til den nye våpenloven vurderer skikkethetsvilkåret slik at det er en sekkebetegnelse, som i større eller mindre grad også dekkes av pålitelighet og edruelighet. Utvalget vurderer skikkethet som en slags sikkerhet for tilfeller som faller utenfor pålitelighet og edruelighet.⁵⁰

PODs vedtak i klagesak VPOD-2007-2594 og VPOD-2011-1128 illustrerer edruelighetskravet i praksis:

2.2.5.1 VPOD-2007-2594

POD behandlet en klage 23.10.2007 som omhandlet skikkethetsvilkåret. Politiet hadde tilbakekalt våpen fra en person som hadde prøvd å ta sitt eget liv ved å koble en slange til eksosrøret på bilen sin og videre inn i selve bilen. I tillegg fremkom det av legeattest at vedkommende hadde vært deprimert samme år på grunn av samlivsbrudd og at vedkommende derfor hadde benyttet seg av antidepressiva. POD viste til praksis og til våpenrundskrivet og tok ikke klagen til følge.⁵¹

⁴⁸ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punkt 3.4.1

⁴⁹ Politidirektoratets rundskriv, Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker 2009/009, punkt 3.8.4

⁵⁰ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.2

⁵¹ VPOD-2007-2594

2.2.5.2 VPOD-2011-1128

POD behandlet en klage 13.04.2011 som også omhandlet skikkethetsvilkåret. Vedkommende hadde flere henlagte straffesaker i politiets register. POD presiserte at selv om saker ble henlagt kunne det medføre tilbakekall, dersom det var snakk om flere saker. I tillegg omhandler klagen at vedkommende opplyste at han oppbevarte våpenet hos en ikke navngitt person. Til det mente POD at vedkommende ikke oppfylte lovens strenge krav om oppbevaring.

POD la vekt på personens vilje til å forholde seg til lover generelt, og spesielt våpenloven. Vedkommende oppfyller ikke lenger skikkethetsvilkåret, og POD tok ikke klagen til følge.⁵²

Ut i fra dette vedtaket kan vi forstå at oppbevaring gjør seg gjeldende når det gjelder vurderingen av skikkethet. Våpenloven § 27a er bestemmelsen for oppbevaring av våpen. Her fremkommer det at ”kongen fastsetter nærmere regler om oppbevaring”. Det er altså våpenforskriften som utfyller kriteriene om oppbevaring.

Våpenforskriftens §§ 78 og 81 kommer altså til anvendelse når det gjelder skikkethet. Disse viser til at innehaver skal oppbevare våpenet sitt slik at uvedkommende ikke får tilgang til dem og at oppbevaring kan skje hos andre med mindre særlige grunner foreligger. Det at klager ikke ønsket å oppgi navnet til personen som oppbevarte våpnene til klager anses som uforenlig med særlige grunner.

2.2.6 Nærmere om ordlyden særlige grunner

Utvalget til ny våpenlov pekte på begrepet *særlige grunner* under utarbeidelsen som gjelder ervervelse av skytevåpen. De pekte på at lovgiver hadde gitt en snevrer adgang for å nekte tillatelse når de andre vilkårene er oppfylt. Flertallet konkluderte derfor med at politimesteren måtte gi tillatelse med mindre det forelå dokumentasjon som gjorde at vilkårene om edruelighet og pålitelighet ikke var oppfylt. Det samme gjelder hvis det ikke er særlige grunnen som gjør at vedkommende er uskikket.

⁵² VPOD-2011-1128

Siden våpenloven § 10 første ledd skal ses i sammenheng med kriteriene til ervervelse bør vi også tolke det i motsatt tilfelle. Altså at politiet ikke kan tilbakekalle våpen hvis det ikke foreligger *særlige grunner* til uskikkethet.

2.2.7 Kort konklusjon om rettsregelen

Som vi kan se er våpenloven § 10 en streng rettsregel. Det skal ikke mye til før ett av vilkårene ikke lenger er oppfylt, og det kan fattes vedtak om tilbakekall. Tid vil antakeligvis være en viktig faktor når det gjelder vilkårene. Slik Borgarting lagmannsrett fremlegger det, var tre år fra en hendelse ble gjort til vedtak om tilbakekall for lang tid. Det medførte derfor at tiden som hadde gått gjorde at det ikke lenger var grunnlag for tilbakekall.

2.3 De lege ferenda - ny våpenlov – med sikte på § 10 første ledd

18.06.2010 oppnevnte regjeringen et utvalg som skulle gjennomgå gjeldende lov og fremme forslag om ny lov eller endringer i eksisterende lov. Formålet med ny våpenlov var å tilpasse den til dagens samfunn og de fremtidige utfordringer som følger. Regjeringen mente at samfunnet har endret seg mye siden gjeldende lov ble ikraftsatt. Utvalget skulle vektlegge forebyggende og trygghetsskapende tiltak.⁵³

Det er foreslått en rekke endringer. Utvalget ønsker blant annet å opprette en formålsparagraf til den nye våpenloven. Utvalget fremmer derfor forslag om at den nye rettsregelens bokstav a skal synliggjøre lovens primær hensyn, nemlig å ”beskytte samfunnet og enkeltmennesker mot uønskede hendelser med våpen”. Under denne bokstav ønsker de å synliggjøre at det er samfunnets beskyttelse som veier tyngst og at ”føre var” prinsippet skal være gjeldende. Videre vil bokstav b gi ”offentlige myndigheter muligheten til å kontrollere våpen i sivil eie tilstrekkelig”.

Samtidig må loven ta hensyn til at borgere må få inneha våpen til lovlig formål.⁵⁴

⁵³ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 1

⁵⁴ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 9

2.3.1 Vurdering av gjeldende rett

Utvalget peker på at det er ulik praksis i politidistriktene når det gjelder tilbakekall av våpen. Noen politidistrikt har det som rutine å vurdere tilbakekall av våpen ved utstedelse av besøksforbud eller voldsalarm, mens andre distrikter ikke har det. På grunn av rutineene når det gjelder oppfølging av saker og ulikhetene, tror utvalget at det kan være tilfeldigheter som avgjør om politiet får kjennskap til ulike omstendigheter.

De pekes også på at det i gjeldende rett ikke foreligger hjemmel for politiet til tilbakekallelse av våpen før et vedtak endelig er fattet. Det mener de kan være en risiko for vedkommende selv og omgivelsene. De ser da rettsregelen i sammenheng med politiloven § 7, punkt to om enkeltpersoners- eller allmennhetens sikkerhet som en mulig hjemmel i slike tilfeller. I tillegg politiloven § 7 annet ledd som hjemler uskadeliggjøring og forvaring av farlig gjenstand. Videre kan også politiet i noen tilfeller benytte seg av straffeprosessloven når det gjelder ransaking, og ta våpen i beslag dersom det er hjemmel for dette. Utvalget mener det ville vært bedre om politiet hadde hjemmel for tilbakekall av våpen før endelig vedtak var endelig fattet.⁵⁵

2.3.2 Forslag fra utvalget

Utvalget ønsker fortsatt at det skal være de samme vilkår for ervervelse og tilbakekall når det gjelder pålitelighet, edruelighet og skikkethet.

Utvalget mener en bør vektlegge at det ikke skal være flere våpen i samfunnet enn det som er nødvendig. De ønsker å styrke hjemmelen til politiet i forhold til å ta våpen, ammunisjon og lignende før et vedtak foreligger. Utvalget foreslår derfor et nytt ledd i rettsregelen som gir politiet hjemmel til å ta våpen i forvaring inntil to uker, dersom det er *grunn til å tro* at vilkårene for tilbakekall er til stede.⁵⁶ Altså kreves det ikke sannsynlighetsovervekt i forhold til om vilkårene er til stedet. Utvalget ser ikke på dette som uforholdsmessig for våpeninnehavere.⁵⁷

⁵⁵ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 20

⁵⁶ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 20

⁵⁷ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 20

2.3.3 Utvalget om edrueighet, pålitelighet og skikkethet

Vi har tidligere gått inn på vilkårene edrueig, pålitelig og skikkethet i forhold til gjeldende lov. Nedenfor kommer utvalgets nye forslag rundt vilkårene.

Utvalget ønsker å tilføye helse som et eget vilkår. Under helsevilkåret diskuteres det i forhold til ulike diagnoser. Utvalget mener en bør være forsiktig med å sette for eksempel ADHD under vilkåret som gjør at man ikke er personlig egnet til å inneha våpen, da sammenhengen mellom diagnoser og bruk av vold varierer sterkt fra person til person.⁵⁸ I høringsuttalelser gitt av Helsedirektoratet⁵⁹, Helse og omsorgsdepartementet⁶⁰, Norsk psykologforening⁶¹, Den norske legeforening⁶² og Krisesentersekretariatet⁶³ gis det støtte til den nye våpenloven. De belyser også viktigheten av en utfyllende forskrift. I høringsuttalelsene fremkommer det ikke noe forslag til hvilke typer diagnoser som kunne vært aktuelle i forhold til helsevilkåret. Helse og omsorgsdepartementet fremhever at det må vises en viss forsiktighet i forhold til stigmatisering av personer med ulike diagnoser.

De mener at der det foreligger *begrunnet tvil* om personen oppfyller vilkårene bør ikke vedkommende inneha våpen. Dette forsvarer de med formålsparagrafen som omhandler enkeltpersoner- og allmennhetens sikkerhet.⁶⁴

Utvalget ønsker en så utfyllende forskrift som mulig når det gjelder de forskjellige vilkårene. En utfyllende forskrift vil også gi bedre rettskildemessig grunnlag for å fastslå nærmere kriterier til hvert vilkår.

2.3.3.1 Edrueighet

⁵⁸ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.3

⁵⁹ Regjeringen 2014

⁶⁰ Regjeringen 2014

⁶¹ Regjeringen 2014

⁶² Regjeringen 2014

⁶³ Regjeringen 2014

⁶⁴ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.3

Forslaget rundt vilkåret blir lite diskutert. De bemerker at sakkyndige uttalelser om hva som inngår i begrepet edruelig bør veie tyngst.⁶⁵

2.3.3.2 Pålitelighet

Primært vil vurderingen være om personen er til å stole på. Vandel vil være sentral, men også andre ting vil kunne spille inn.

Utvalget ser ut til å prioritere vold, spesielt vold i nære relasjoner. Etter utvalgets mening burde ikke en person som blir ilagt besøks- eller kontaktforbud eller blir dømt for vold i nære relasjoner inneha våpen. De understreker videre at dersom en person kommer i kontakt med politiet på grunn av vold eller trusler generelt, bør det tas en vurdering om personen er pålitelig. Det samme gjelder hvis kjæreste, samboer, ektefelle eller lignende får krisesenteropphold eller får voldsalarm. Ved anmeldelse av vold og trusler bør det også tas en vurdering i forhold til tillatelsen til å inneha våpen.

For personer som er under behandling for voldsutøvelse bør våpenet midlertidig tilbakekalles. Utvalget ønsker å gi politiet hjemmel til midlertidig tilbakekallelse.

Utvalget peker også på personer som er medlem av kriminelle MC-klubber (såkalte 1%-klubber), nynazistiske miljøer og personer som offentlig ytrer sin støtte, eller unnskylder kriminalitet bør normalt ikke ha tillatelse på våpen. Utvalget understreker at ytringen må gå utenfor ytringsfriheten.⁶⁶

2.3.3.3 Skikkethet

Utvalget mener at dersom helse vil bli et eget vilkår vil svært få saker gå under skikkethetsvilkåret. Allikevel ønsker det ikke å ta bort skikkethetsvilkåret.⁶⁷

2.4 Hvordan får politiet kjennskap til saker som indikerer brudd med våpenlovens § 10 første ledd.

⁶⁵ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.2

⁶⁶ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.2

⁶⁷ NOU 2011: 19, Ny våpenlov, punkt 13.4.3

Vi tar her bare for oss politiet selv og leger, selv om det også kan være aktuelt å trekke inn andre aktører som for eksempel venner og familie.

2.4.1 Politiet

Det er ordenspatruljen og etterforskere som er politiets egne ”informasjonsinnhentere”, når det gjelder omstendigheter rundt personer som innehar våpen. Disse har mulighet til å innhente informasjon når de daglig er i kontakt med publikum. Det kan også komme via tips, eller via spaning og etterretning.

I slike situasjonene er det ikke politimannen selv som reiser hjem å beslaglegge et våpen (så sant det ikke er benyttet i en straffbar handling og skal tjene som bevis, eller muligheten for å benytte våpenet på nytt i en straffbar handling skal forhindres – da via straffeprosessloven). Tjenestemannen skal da skrive bekymringsmelding til forvaltningsavdelingen, som igjen kan fatte vedtak mot vedkommende. Gjennom prosjektet *Forebygging gjennom forvaltning* kan en slik prosess skje på en enkel måte. Prosjektet kommer vi inn på under punkt 2.5.1.

2.4.1.1 Avgjørelse mot Telemark politidistrikt

For å illustrere at politiet kanskje ikke har nok kunnskap om tilbakekall av våpen har vi tatt med følgende påtalevedtak fra Spesialenheten. Vi gjengir en kort gjennomgang i tidslinjeformat:

Spesialenheten hentet følgende informasjon om vedkommende fra politiets registre:

Nov. 1992. Vedkommende prøvde å skyte seg selv i hode med en revolver. Revolveren blir *beslaglagt*, og mannen endte i drukkenskapsarresten.

Des. 1992. Politiet bistod med tvangsinnleggelse på psykiatrisk avdeling, på grunn av at han var suicidal.

Jun. 1999. Vedkommende ble satt i drukkenskapsarrest da han ikke var i stand til å ta vare på seg selv.

Mai 2004. Meldte selv i fra til politiet at han hadde truet med å skyte en annen person.

Mai 2004. Ukjent person meldte at mannen hadde truet med å drepe ”narkolangere”. Mannen ble vurdert av melder til å være psykisk ustabil. I samtale med politiet sa mannen at han hadde truet med å skyte en annen person som hadde solgt narkotika til hans datter. Politiet inngikk en frivillig avtale med mannen om å ”hente hans våpen”.

Jul. 2004. Ukjent person meldte at mannen hadde opparbeidet seg et ”voldsomt hat” mot navngitt person. Melder mente mannen var i stand til å gjennomføre et drap. Det fremkom også at mannen var beruset og ”spiste tabletter”. Han skal også, tre dager før meldingen kommet inn å truet melder med å ta sitt eget liv med et haglegevær han rådet over.

Aug. 2004. Vedkommende ringte politiet og var oppgitt over at NN gikk løs. (se neste punkt)

Aug. 2004. Melding via Barnevernet om at mannen var oppgitt over NN. NN, som førte en bil som forårsaket mannen sin datters død i en trafikkulykke gikk fri, og at han kanskje skulle drepe NN.

Sep. 2004. Politiet tilbakelevte en rifle til mannen.

Des. 2004. Politiet tilbakelevte resterende våpen, tre rifler, to revolvere og en hagle. (Politiet leverte tilbake færre våpen enn de tok, da mannen oppbevarte ett våpen for en kammerat)

Des. 2005. Mannen skjøt og drepte en person. Drapsvåpenet var en revolver som var lovlig i følge våpenkort. Han ble dømt til 9 års fengsel.

Spesialenhetens avgjørelse: Telemark politidistrikt fikk forelegg på 50 000 kroner for å ha utvist grov uforstand i tjenesten. Bakgrunnen for dette er at politidistriktet forut for hendelsen

i 2005 unnlot å tilbakekalle våpen, til tross for at de hadde opplysninger som var åpenbare og som tilsa at vedkommende var uskikket til å inneha skytevåpen.⁶⁸

2.4.1.1.1 Om avgjørelsen generelt

Det ble ikke sendt bekymringsmelding, eller varslet på annen måte til forvaltningsavdelingen i politidistriktet. Noe som igjen førte til at det ikke ble tilbakekall av våpen.

For det første kommer det frem at vedkommende to ganger har overnattet i drukkenskapsarresten, ettersom han var ute av stand til å ta vare på seg selv. Politiet som er i kontakt med vedkommende registrerte også at han ved en annen anledning fremsto som ruset, samt den ene melderer meldte at han både var beruset, og ruset på tabletter. Dette burde ført til at våpnene ble vurdert tilbakekalt på grunn mangel på edruelighet.

For det andre, kommer det frem at vedkommende hadde prøvd en gang, og har truet en annen gang med å ta sitt eget liv. Begge gangene var han i besittelse av våpen. Han hadde i tillegg vært innlagt til behandling ved psykiatrisk institusjon. I forhold til skikkethetsvilkåret er det, ut ifra PODs våpenrundskriv, ikke oppfylt.

For det tredje hadde han også truet en annen person med våpen, samt at han hadde fremsatt trusler mot flere personer om å drepe dem. Vedkommende var da åpenbart ikke til å stole på i besittelse av våpen. For oss fremstår det som at vedkommende heller ikke oppfylte pålitelighetsvilkåret.

2.4.2 Lege

En lege har både fagkunnskap om sykdom og til dels psykiatri, men også om hva som er å anse som alkoholmisbruk. Finner en lege ut at en av hans pasienter sliter psykisk eller misbruker alkohol, skal han i følge helsepersonelloven § 31⁶⁹, ” (...) varsle politi (...) dersom dette er nødvendig for å avverge alvorlig skade på person eller eiendom.” Dette går altså ikke utover taushetsplikten til legen, og han får en opplysningsplikt ovenfor politiet.

⁶⁸ Påtalevedtak, Spesialenheten for politisaker

⁶⁹ Lov om helsepersonell m.v. (helsepersonelloven) (1999), § 31

Marit Dypdal Kverkild skrev i sin masteroppgave om en spørreundersøkelse hvor hun spurte 84 leger hvordan de utfører sin praksis i forhold til vurderingen av pasienter og deres tilgang til våpen. Vi vil gjengi noen av funnene, funnene er delt inn i edruelighet og skikkethet.

I undersøkelsen fremkommer ikke legens vurderingsgrunnlag. Feilkilder er ikke tatt med, og det er kun med for å illustrere legenes vurderinger opp mot våpentilgang.

Tabell.⁷⁰

Edruelighet	Antall leger som ville vurdert pasientens tilgang til våpen i prosent
Akutt ruspåvirkning	71, 4 %
Varig ruspåvirkning	90, 5 %
Skikkethet	
Akutt psykose	92, 9 %
Akutt forvirringstilstand	84, 5 %
Kronisk forvirringstilstand	90, 5 %
Depresjon	78, 6 %
Suicidale	92, 9 %

Som vi ser er det variasjon mellom forskjellige sinnstilstander og om legene ville ha vurdert pasientenes tilgang til våpen.

Det som overrasket oss med undersøkelsen, etter å ha gjennomgått PODs våpenrundskriv, var at det ved diagnosen depresjon var 21, 4 %, eller 18 av 84 spurte leger, som svart enten *nei* eller *vet ikke* på spørsmålet om de ville vurdert pasientens tilgang til våpen. Vi synes også at det er et forholdsvis høyt antall leger som har svart nevnte alternativ når det viser seg at pasienten er i en akutt psykose, eller er suicidal, nemlig 8, 1 %. Også at såpass mange som 9, 5 % ikke svarer *ja* på at de ville vurdert en pasient som viser til et varig rusproblem er et, for oss, forholdsvis høyt tall.

⁷⁰ Tallene er hentet fra Marit Dypdahl Kverklids masteroppgave, s. 52-57

2.5 Tilbakekall av våpen i Norge

Som tidligere nevnt er det 1 581 848 registrerte våpen den 02.01.2014.⁷¹ Vi har ikke en konkret oversikt over hvor mange våpenkort disse våpnene er fordelt på. Det vi har mer konkrete tall på er antall registrerte våpen i Haugaland og Sunnhordland politidistrikt i 2014, og antall registrerte våpen og antall tilbakekalte våpenkort i Hedmark politidistrikt i 2011.

Tabell 1.⁷² Haugaland og Sunnhordland politidistrikt.

Våpen med våpenkort	Antall våpeneiere	Totalt tilbakekalte våpenkort, 2013	Totalt tilbakekalte våpen, 2013
26 737	9 742	12	44

Tabell 2.⁷³ Hedmark politidistrikt.

Antall registrerte våpen, 2011	Tilbakekalte våpenkort, 2011
101 097	71

Ut fra tabell 1. kan vi lese at det er en betydelig del av de registrerte som eier og har våpenkort på flere våpen. Det er bare tabell 1. som dokumenterer at det er slikt i dette respektive politidistriktet, men det er grunn til å tro at det er en lik tendens i resten av landet. Av andre interessante funn mener vi det kommer frem både i tabell 1 og 2 at antall våpen er forholdsvis høyt, i forhold til antallet tilbakekalte våpen. Dette når vi ser at det i tabell 1. kun er 12 personer, og i tabell 2. kun er 71 personer som har blitt fratatt sitt våpenkort, noe vi mener er en relativt lav del i forhold til antallet registrerte våpen.

Vårt inntrykk er at det tilbakekalles langt flere førerkort enn våpenkort per 1000 innbygger, til tross for at edruelighetsvilkårene er de samme. Hvordan kan vi utligne forskjellen når vilkårene i rettsreglene sammenlignbare? Vi skal prøve å skissere det med et nytt prosjekt som har kommet under overskriften *Forebygging gjennom forvaltning*.

⁷¹ Det sentrale våpenregister

⁷² Det sentrale våpenregister

⁷³ Årsstatistikk 2011, Hedmark politidistrikt.

2.5.1 Forebygging gjennom forvaltning

Forebygging gjennom forvaltning startet som et prøveprosjekt ved Troms politidistrikt. Politidistriktet tok selv initiativ til prosjektet, da tanken var å få politiets forvaltningsmessige gjøremål til å forebygge alvorlig kriminalitet, og styrke samhandlingen mellom straffesakssporet og forvaltningssporet. Prosjektet var så vellykket at POD nå viderefører Troms politidistrikts arbeid til resten av politi-Norge. Nasjonal lansering skjedde på Forvaltningssjefmøtet i november 2013.

Prosjektet har ikke funnet opp noe nytt i den forstand at det er de samme lovhjemler som har eksistert som blir brukt. Det er en ny struktur, og hvordan polititjenestemannen i gata skal følge opp saker de kommer over som er selve fundamentet i prosjektet. Polititjenestemennene skal, om de oppdager at personer som har tillatelser gitt av politiet melde i fra om dette til forvaltningsavdelingen. Et nytt og konkret bekymringsmeldingsskjema (se vedlegg 1) skal da benyttes. Bekymringsmeldingen blir så sendt til forvaltningsavdelingen, som eventuelt fatter vedtak om tilbakekall.⁷⁴

3. Avslutning

Slik vi ser det er rettsregelen relativt vid og åpen, i tillegg er den streng. Det er altså lite som skal til før ett av vilkårene ikke lenger er oppfylt. Det er en forebyggende hjemmel, som skal sikre at politiet tilbakekaller våpen som er i hendene på personer som ikke oppfyller lovens vilkår.

Vi mener det er større muligheter for å tilbakekalle våpen, enn det som blir praktisert fra politiet i dag. Det er slått fast i blant annet NOU 2012: 14 – rapport fra 22. juli-kommisjonen at det er for mange våpen i omløp i Norge. Det er derfor viktig at politiet får bedre rutiner og kjennskap til loven vilkår når det gjelder tilbakekall.

Som vi har sett kan det være vanskelig å lage spesifikk lov og forskrift som omhandler de forskjellige personlighetsvilkårene. Dette blant annet fordi det er vilkår som er vide og omfatter et stort spekter. Slik det er i dag og slik det ser ut som med den nye våpenloven vil

⁷⁴ KO:DE (Politiets fagportal for kompetansedeling)

tilbakekall være tuftet på skjønnsvurderinger. Skjevheter oppstår naturligvis når man benytter seg av skjønn. Da kan vi allikevel tenke oss at det er viktig at POD er klageinstansen og at de i alle fall utfører en så lik praksis som mulig.

En kan også se viktigheten av å kontrollere våpen når utvalget til ny våpenlov ønsker å gi politiet hjemmel til midlertidig tilbakekall hvis det er grunn til å tro at vilkårene er oppfylt. Når den nye våpenloven trer i kraft, og det nye prosjektet *Forebygging gjennom forvaltning* har fått ”satt seg” ser vi i alle fall for oss at antallet tilbakekalte våpen kommer til å stige. Forholdene ligger i alle fall til rette for at det skal skje – hva som skjer er mye opp til polititjenestemennene. Den nye våpenloven ser altså ut til å ville gi politiet gode muligheter i fremtiden, og det er derfor viktig at den raskt blir iverksatt.

08.05.12 var vi i kontakt med Verner Bjerkvik, ansatt ved politiavdelingen i Justisdepartementet. Han kunne ikke si noe om når den nye loven eventuelt vil tre i kraft. Det er vanskelig å si ettersom det skal skrives en omfattende forskrift i tillegg til at loven skal skrives.

4. Litteraturliste

Lover:

- Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) LOV-1967-02-10. § 28 (1967) Lokalisert på www.lovdata.no.
- Lov om helsepersonell m.v. (Helsepersonelloven), LOV-1999-07-02-64. § 31 (1999) Lokaliser på www.lovdata.no.
- Lov om skytevåpen og ammunisjon m.v. (Våpenloven), LOV-1961-06-09-1. §§ 1, 7, 10, 27a, 30, 31 (1961). Lokalisert på www.lovdata.no.

Forskrift:

- Forskrift om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon m.v. (våpenforskriften), FOR-2009-06-25-904. §§ 78, 81, 99, 102 (2009). Lokalisert på www.lovdata.no.

Rundskriv:

- Politidirektoratet. *Retningslinjer for politiets behandling av våpensaker*, 2009/009. Oslo: 2009

Påtalevedtak:

- Påtalevedtak, Spesialenheten for politisaker; saksnummer 060251 / 200600218

Politidirektoratet – vedtak:

- VPOD-2007-1085
- VPOD-2007-2594
- VPOD-2011-1128

Domregister:

- Borgarting lagmannsrett – Dom, 2013-11-18, LB-2012-104785
- Rt. 1995 s. 1427 (naturfredning)

Norges offentlige utredninger:

- NOU: 2011: 19 - Ny våpenlov
- NOU: 2012: 14 – Rapport fra 22. juli-kommisjonen

Masteroppgave:

- Kverklid, M. D. (2013) *Legene i kommunehelsetjenesten i Nord-Trøndelag informerer politiet om at pasient har våpen- hvilke faktorer påvirker det.* (Mastergradsstudium, Universitetet i Stavanger [UiS]) Stavanger: UiS.

Odelstingsproposisjoner:

- Ot.prp.nr. 19 (1997-1998), om lov om endringer i lov 9. Juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v.
- Ot.prp.nr 74 (1996-1997), om lov om endringer i lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v.

Politiregister:

- Det sentrale våpenregister

Politiets intranett:

- Politiets fagportal for kompetansedeling (KO:DE)

Juridisk litteratur:

- Andenæs, Johannes (1992). *Innføring i rettsstudiet.* Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag AS.
- Eckhoff, T (1997). *Utdrag av Torstein Eckhoff: Rettskildelære, (3. Utg.)* Oslo: Fondet til fremme av forskning på privatrettens område
- Eckhoff, T. (2001). *Rettskildelære (5. Utg.)* Oslo: Universitetsforlaget.
- Eckhoff, T & Smith, E. (2010). *Forvaltningsrett (9. Utg.)* Oslo: Universitetsforlaget
- Fleischer, C. A. (1998) *Rettskilder og juridisk metode.* Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.

Internettsider:

- Hedmark politidistrikt (2011). *Årsstatistikk 2011.*

Lokalisert på: https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/hedmark/Vedlegg_1565.pdf

- NRK Hordaland, via www.gunpolicy.org (2012)

Lokalisert 03.04.2014 på <http://www.nrk.no/hordaland/fa-har-flere-vapen-enn-nordmenn-1.10852686>

- Regjeringen

Lokalisert 05.05.2014 på <http://www.regjeringen.no/nb/dok/rundskriv.html?id=1762>

Lokalisert 09.05.2014 på <http://www.regjeringen.no/pages/37857259/Helsedirektoratet.pdf>

Lokalisert 09.05.2014 på http://www.regjeringen.no/pages/37857259/Helse_og_omsorgsdepartementet.pdf

Lokalisert 09.05.2014 på http://www.regjeringen.no/pages/37857259/Norsk_Psykologforening.pdf

Lokalisert 09.05.2014 på http://www.regjeringen.no/pages/37857259/Den_Norske_Legeforening.pdf

Lokalisert 09.05.2014 på <http://www.regjeringen.no/pages/37857259/Krisesentersekretariatet.pdf>

5. Vedlegg

Vedlegg 1

POLITIET

FOREBYGGING
gjennom **FORVALTNING**

BEKYMRINGSMELDING – tillatelser gitt av politiet

Personalia for den bekymringsmeldingen gjelder:			
Navn		Fødselsnr. (11 siffer)	
Adresse		Tlf. nr.	
Postnr.	Poststed		

Bekymringsmeldingen gjelder (forvaltning vil vurdere evt. tiltak):

Våpenkort jfr. våpenloven § 10

Kjøreseddel jfr. yrkestransportloven § 37

Førerkort jfr. vegtrafikkloven § 34

Vekter jfr. vaktvirksomhetsloven § 8

Ordensvakt jfr. serveringsloven § 16

Vaktelskap jfr. vaktvirksomhetsloven § 7

Brukthandelbevilling jfr. lov om brukte og kasserte gjenstander § 2

Annet, spesifiser:

Er våpen/førerkort/kjøreseddel/ordensvaktkort mv. fratatt vedkommende?

Ja Nei

Om ja: Hva er fratatt:

Hvor oppbevares dette:

Har vedkommende fått kvittering? Ja Nei

Hvilke observasjoner/opplysninger ligger til grunn for bekymringsmeldingen?

Dato for hendelse:

Melding i PO Egne observasjoner (f.eks. på oppdrag) Tips fått muntlig (ikke i PO)

Straffesak. BL.-nummer:

Mistenkt/foreløpig bakgrunn:

Psykisk lidelse Demens Generell helsesvekkelse Rus/medikamenter Vandel

Kjøreferdigheter Familievold Utstedt voldsalarm Besøksforbud/kontaktforbud

Annet, spesifiser:

Utfyllende informasjon (så detaljert som mulig):**Forslag til videre oppfølging:**

- Tilbakekall av våpenkort/kjøreseddel/førerrett mv.
- Krav om kjørevurdering i regi av Statens vegvesen/trafikkstasjon
- Legeerklæring

Skjema sendes til/bekymringsmeldingen er gitt av:

- Skjema sendt til

Dato	Navn	BID og tjenestested

Alle bekymringsmeldinger vil bli fulgt opp - og vi vil gi melder en kort tilbakemelding om hva som blir utfallet.

Denne bekymringsmeldingen vil bli lagt som ett dokument i en evt. forvaltningssak. Etter forvaltningsloven § 18 har en part i forvaltningssaken rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter.

Takk for at du bidrar i politiets forebyggende arbeid!

POLITIET

POLITIDIREKTORATET

PHS- student [redacted]
c/o Politi høgskolen [redacted]

Deres referanse

Vår referanse
2014/01184-2 410

Dato
02.04.2014

— **Vedr bruk av dokumenter fra " Prosjekt - Forebygging gjennom forvaltning " i bacheloroppgave - [redacted] og [redacted]**

Politidirektoratet viser til din e-post datert 30. mars 2014 og samtykker i at dokumentet "Bekymringsmelding - tillatelser gitt av politiet" kan benyttes som vedlegg til din bacheloroppgave.

Det forutsettes imidlertid at e-postadressene som er oppgitt i dokumentet blir sladdet.

Med hilsen

Ståle A Svendsen
seniorrådgiver

Politidirektoratet

Post: Postboks 8051 Dep., 0031 Oslo
Besøk: Hammersborggata 12
Tlf: 23 36 41 00 Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950 mva
Bankgiro: 7694.05.02388